

Maria Eriksen Storrø

Fra løfter til realiteter: En narrativ analyse av Den europesike unions poltikkendringer rettet mot Ukriana i tidsrommet 1994-2022

Bacheloroppgave i Europastudier med Statsvitenskap

Veileder: Lise Rye

Mai 2024

Maria Eriksen Storrø

Fra løfter til realiteter: En narrativ analyse av Den europeiske unions politikkendringer rettet mot Ukraina i tidsrommet 1994-2022

Bacheloroppgave i Europastudier med Statsvitenskap
Veileder: Lise Rye
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Den Europeiske Union (EU) har siden dens opprettelse i etterkrigstiden blitt fremstilt som et fredsprosjekt. Siden den gang har verden og Europa stadig vært i endring. Økonomiske kriser, konflikter og demokratisering har påvirket hvordan EU som en aktør har fremstilt seg. Fredstiden i Europa kom til en brå slutt da Russland gikk til krig mot Ukraina 24. februar 2022. Ukraina var ikke medlem av EU på dette tidspunktet, men med Russlands angrep ble spørsmål om landet som et fremtidig fullverdig medlem mye mer sentralt. Likevel har EU og Ukraina et forhold preget av avtaler, strategier og policyer som har ført til at Ukraina har tatt en del i den europeiske integrasjonen. I denne oppgaven skal gå i dybden på hvordan EU som utenrikspolitisk aktør har fremstilt seg ved å gå igjennom milepæler som har vært sentrale i forholdet mellom EU og Ukraina med bruk av en narrativ tilnærming. Teorigrunnlaget for oppgaven basere seg på diskursiv institusjonalisme. Metoden som tas i bruk er innholdsanalyse av dokumenter. Dokumentene som brukes er primærkilder produsert av ulike institusjoner innenfor EU, likevel vil denne oppgaven betrakte EU som en helhetlig aktør, selv om det er skrevet av ulike institusjoner. Oppgaven skal i analysekapittelet først analysere Partnerskap og samarbeidsavtalen fra 1994. Dermed Det Europeiske råds felles strategi fra 1999, Den europeiske naboskapspolitikken fra 2004, Assosiasjonsavtalen fra 2014 og til slutt Ukrainas kandidatstatus fra 2022. Dette for å kunne svare på problemstillingen: *Hvordan har EUs politikk rettet mot Ukraina endret seg fra 1994-2022, og hva forteller den om EU som utenrikspolitisk aktør?*

Abstract

Since its creation in the post-war period, the European Union (EU) has been portrayed as a peace project. Since then, the world and Europe have constantly been changing. Economic crises, conflicts and democratization have affected how the EU as an actor has portrayed itself. The period of peace in Europe ended abruptly when Russia went to war with Ukraine on February 24, 2022. Ukraine was not a member of the EU at the time, but with Russia's attack, questions about the country as a future full member became much more central. Nevertheless, EU-Ukraine relations have been characterized by agreements, strategies and policies that have led to Ukraine taking part in European integration. This thesis will explore how the EU as a foreign policy actor has portrayed itself, by reviewing key milestones in the EU-Ukraine relationship using a narrative approach. The theoretical foundation for the thesis is based on discursive institutionalism. The method used is content analysis of documents. The documents used are primary sources produced by different institutions within the EU, however, this thesis will consider the EU as a holistic actor, even though it is written by different institutions. The analysis chapter will first analyze the Partnership and Cooperation Agreement from 1994. Then the European Council's Common Strategy from 1999, the European Neighborhood Policy from 2004, the Association Agreement from 2014 and finally Ukraine's candidate status from 2022 in order to answer the question: How has the EU's policy towards Ukraine changed from 1994-2022, and what does it say about the EU as a foreign policy actor?

Innhold

Forkortelser	viii
1 Innledning	9
2 Tidligere forskning	11
2.1 Perspektiver på EUs og Ukrainas politikk rettet mot hverandre	11
2.2 Narrative tilnærminger til europeisk integrasjon	11
3 Teorigrunnlag – Diskursiv institusjonalisme	15
4 Metode –Innholdsanalyse av dokumenter	16
5 Analyse – Milepæler	19
5.1 Partnerskap om samarbeidsavtalen fra 1994	19
5.2 Det Europeiske råds felles strategi fra 1999	19
5.3 Den europeiske naboskapspolitikken fra 2004	21
5.4 Assosiasjonsavtalen fra 2014	22
5.5 Ukrainas kandidatstatus fra 2022	24
6 Diskusjon	26
7 Konklusjon	29
Referanser	30
Primærkilder	30
Litteratur	31

Forkortelser

AA	Assosieringsavtalen
DI	Diskursiv institusjonalisme
ENP	Den europesike naboskapspolitikken
EU	Den europeiske union
ERFS	Det europesike råds felles strategi
PSA	Partnerksap og samarbeidsavateln

1 Innledning

Den 24. februar 2022 startet Russland sitt fullskalaangrep på Ukraina. Dette førte til det enkelte vil kalle for Den europeiske union (EU) sin «geopolitiske oppvåkning» som resulterte til en endring i EUs tilnærming til Ukraina og Russland. Den uprovoserte, uberettigete og ulovlige angrepskrigen Russland førte mot Ukraina forente EUs medlemsland. EU som en enhet gikk sammen med USA og ytterlige land for å vedta nye betydelige og drastiske tiltak for å vise sin støtte til Ukraina. (Raik et al., 2024, s. 40). President Volodymyr Zelenskyj sendte inn Ukrainas søknad om kandidatstatus til EU fire dager etter Russland invaderte landet. Med EUs nye tilnærming gikk de inn for å godkjenne den ukrainske kandidatstatusen i juni 2022 (Sologoub, 2022, s. 219). I desember 2023 besluttet EUs ledere at Unionen skulle åpne for medlemskapsforhandlingene med Ukraina. Dette har en stor betydning, hensikten med forhandlingene er å sikre at Ukraina som kandidatland gradvis tilpasser seg til EUs regelverk institusjoner og forpliktelser (Utenriksdepartementet, u.å.). Denne oppgaven har som hensikt å undersøke forholdet mellom EU og Ukraina siden Ukraina erklærte sin selvstendighet i 1991 frem til forhandlingene av medlemskap.

Forholdet mellom EU og Ukraina har siden landets uavhengighet i 1991 stadig blitt sterkere. Ukraina har siden den gang hatt som mål å prioritere europeiske integrasjonsmål ved å omfavne de europeiske verdiene og arbeidet mot en europeisk styringsmodell (Rozmaritsyna, 2023, s. 398). Det begynte med partnerskap og arbeidsavtalen (PSA) (European Communities, 1998). Ukrainas sentrale geopolitisk posisjon og størrelse har hatt en innvirkning på hvordan EUs politikk i etterkant av den kalde krigen ble til (Raik et al., 2024, s. 39). Russlands stadige angrep og press på Ukraina førte til at EU måtte føre en politikk som gikk i takt med den politiske utviklingen i verden. Ukraina har også siden starten av partnerskapet valgt å se i retning av en europeisk integrasjon istedenfor en eurasiske integrasjon sammen med Russland. På bakgrunn av utviklingen med den europeiske naboskapspolitikken, ble det tydeligere at Ukraina delte et stort verdigrunnlag med EU. Det har med årene blitt mer tydelig hvilken side Ukraina har lyst å ta del i, og de har i større grad identifisert seg som en del av Europa og ikke Russland (Rozmaritsyna, 2023, s. 398). I 2019 ble det grunnlovsfestet at Ukraina hadde som mål å oppnå fullt medlemskap i EU og i NATO, og med dette lovfestet de en «europeisk identitet» (Utenriksdepartementet, u.å.).

Opgaven undersøker følgende problemstillingen: *Hvordan har EUs politikk rettet mot Ukraina endret seg fra 1994-2022, og hva forteller den om EU som utenrikspolitisk aktør?* For å kunne svare på problemstillingen skal oppgaven identifisere sentrale milepæler i EUs og Ukrainas forhold til hverandre ved å se på hvordan det har blitt beskrevet og begrunnet fra EU sin side. Oppgaven er inspirert av teorien om diskursiv institusjonalisme, og av litteratur som setter søkelys på hvordan EU har fremsilt seg selv i lys av den europeiske integrasjonsprosessen. Målet for denne oppgaven er å finne ut hvilke narrativ som kan forklare hvilken utenrikspolitisk aktør EU fremstiller seg som gjennom å undersøke og analysere milepælene.

2 Tidligere forskning

2.1 Perspektiver på EUs og Ukrainas politikk rettet mot hverandre

Ukraina har siden starten av deres avhengighet uttrykt et ønske om å bli medlem av EU. Det finnes ulike perspektiver på hvordan forholdet mellom EU og Ukraina har utviklet seg. I noen tilfeller vil enkelte argumentere for at Ukraina har vært og er utsatt for en «deklarativ» eller «overfladisk» europeisering, dette forklares ved fraværet av et tydelig medlemskapsperspektiv som igjen har ført til saktegående tempo i reformer og utvikling (Ferreira-Pereira & Vieira, 2015, s. 144; Rozmaritsyna, 2023, s. 399). Ferreira-Pereira og Vieira (2015) argumenterer for at EUs partnerpolitikk rettet Ukraina er preget av to kontekstuelle trekk: på den ene siden en «Russland-først-politikk» og på den andre siden et konsekvent ønske om å unngå en seriøs debatt om EU-medlemskap (Ferreira-Pereira & Vieira, 2015, s. 154). Et eksempel de henviser til for å underbygge sitt argument er at PSA-en rettet mot Ukraina har senere blitt kritisert for å nærmest være en fotokopi av den russiske versjonen, samt at rammeverket hadde liten politisk tyngde som førte til at vedtakene i større grad bare kunne bli sett på som rene anbefalinger og ikke forpliktelser. Dette har ført til tvetydighet som et gjennomgående trekk i relasjonen mellom Ukraina og EU (Ferreira-Pereira & Vieira, 2015, s. 146).

Det er verdt å merke at det ikke bare har vært vaghet fra EU sin side, men også Ukraina. Rozmaritsyna (2023) viser til at Ukrainas tidlige tilnærming til den europeiske integrasjon rett etter deres selvstendighet manglet konsistens og sammenheng. De sto uten et helhetlig program eller strategi som skulle sikre Ukraina et EU-medlemskap, men fra og med partnerskap og samarbeidsavtalen fra 1994 ble retningen og tilnærmingen mer håndfast med å vise hvilken retning Ukraina hadde lyst å ta del i, nemlig den europeiske (Rozmaritsyna, 2023, s. 400).

2.2 Narrative tilnærminger til europeisk integrasjon

For å forstå den sosiale verden vi lever i har flere forskere over de to siste tiårene løftet frem verdien av narrativ analyse (Manners & Murray, 2016, s. 185). Begrepet narrativ stammer fra det latinske ordet «narrare», som betyr å fortelle. Narrativ kan forklares om en type forklaring med en rød tråd hvor et fenomen blir gjennomgående fremstilt med en begynnelse til en slutt. Fortelleren i denne sammenhengen vil legge sitt preg på fortellingen ved at hen tilfører mening gjennom tolkning og fremstilling i en narrativ tilnærming (Rye, 2022, s. 44). Narrativ analyse er en fremgangsmåte som brukes til å forstå hvordan institusjonelle og ikke-institusjonelle aktører forklarer fortiden og fremtiden (Manners & Murray, 2016, s. 186). Utenrikspolitisk agendasetting påvirkes ofte av at beslutningstakere tar i bruk historiske narrativer for å begrunne for sine avgjørelser (Klymenko, 2020, s. 974).

Statsviterne Patterson og Monroe argumenter for at politisk aktivitet både på det individuelle og nasjonale nivået blir sterkt påvirket av narrativ, dette grunnet at et narrativ er med på å forme ens oppfatning av politiske hendelser, og videre vil denne oppfatningen bli kommunisert videre til et fellesskap. Det er tre karakteristikk som kjennetegner hva som legges i begrepet «narrativ» ifølge Patterson og Monroe; for det første vil mennesker fungere som karakterer i et narrativ (fortelling). For det andre vil et narrativ i stor grad utelate informasjon, siden den gjenspeiler fortellerens perspektiv, identitet og dens erfaringer. For det tredje vil et narrativ bygges på en rekke hendelser som reflekterer og gjenforteller hva som har skjedd, dette trenger alltid å vise til fakta siden et narrativ kan både være sanne og usanne. Det handler til syvende og sist om hvordan fortelleren velger å fremlegge et narrativ. Det handler ikke bare om hva som har skjedd i fortiden, men også hvordan fortelleren velger å se for seg fremtiden og hvordan én opplever seg selv i forhold til andre (Klymenko, 2020, s. 977).

Hvilke narrativer som ligger til grunn for EUs integrasjonsprosess, er noe som stadig debatteres. Det at narrativer har blitt forbundet med identitetskonstruksjon er noe som enda står sentralt (Bouza García, 2017, s. 288). Det finnes flere forskjellige narrative tilnærminger på hvordan den europeiske integrasjonen kan forstås og fremstilles (Bouza García, 2017, s. 286)

Manners og Murray (2016) fremlegger en narrativ tilnærming til europeisk integrasjon, hvor de bruker dette rammeverket til å redegjøre for seks ulike integrasjonsnarrativer (Manners & Murray, 2016, s. 185). De seks narrative er «Nobel narrative (nobelnarrative)», «new narrative for Europe (det nye narrative for Europa)», «Economic Europe (økonomiske Europa)», «social Europe (sosiale Europa)», «green Europe (grønne Europa)» og «global Europe (globale Europa)» (Manners & Murray, 2016, s. 187). Det er den norske oversettelsen som vil tas i bruk gjennom resten av oppgaven.

«Nobelnarrative» er preget av etterkrigstiden og fokuset er rettet mot å opprettholde fredstiden i Europa. I dette narrative legges det vekt på de seks grunnleggende medlemslandene og utvidelsene av fellesskapet i både Øst- og Sentral-Europa (Manners & Murray, 2016, s. 188). Utvidelsene blir sett på som det mest suksessfulle utenrikspolitiske verktøyet EU hadde på den tiden (Manners & Murray, 2016, s. 190). Likevel har dette narrative blitt utfordret da Berlinmurens fall i 1989. Det ble viktig å prøve og opprettholde fredsfortellingen og «Europa» som konfliktløser og frelser, men dette ble møtt med utfordring siden Europa manglet en tydelig plan og utenrikspolitikk mot de nye statene som vokste frem etter Sovjetunionens oppløsning (Manners & Murray, 2016, s. 189)

«Det nye narrative for Europa» kan forstås i den setting at Europa fikk et narrativ som baserte seg på menneskerettigheter og demokrati, samt fokus på visjonen om hvilket samfunn Europa ønsker å skape. En annen formulering for dette narrative er «det nye narrative om menneskerettigheter og demokrati». Den nye formuleringen ble etablert først etter at EU mottok Nobels fredspris i 2012 (Manners & Murray, 2016, ss. 190-191).

Opprettelsen av EFs indre marked er en av grunnene til at narrative om «økonomiske Europa» ble til og forble mer sentralt siden 1992. Ønsket om å bruke EF som et kollektivt middel for å overvinne delte økonomiske utfordringer er sterkt og flere strategier og mål ble følgelig vedtatt. Noe av dette er for eksempel å bekjempe inflasjon og arbeidsledighet. For å håndtere den økende globaliseringen brukte EU økonomisk integrasjon som verktøy på å løse utfordringene globaliseringen skapte (Manners & Murray, 2016, ss. 191-192).

«Sosiale Europa» er preget av at felleskapet hadde en høy prioritering på europeisk sosialpolitikk, hvor det ble store sosiale fremskritt gjennom direktiver på 1990-tallet. Direktivene innebar sysselsetting, arbeidstid, deltidsarbeid, foreldrepermisjon, graviditet og barsel. I senere tid har finanskrisen, eurokrisen og økningen av fremmedfrykt og motstand til innvandring, samt den økende oppslutningen om partier som er motstandere av EU-medlemskap, vært med på å undergrave den sosiale solidariteten i EU (Manners & Murray, 2016, ss. 193-194).

«Det grønne Europa» har vært et sentralt narrativ siden Kyoto-avtalen i 1997. Likevel kommer det frem at miljøplanene fra 1972 ga et godt grunnlag for EUs miljøpolitikk. Europa 2020 strategien har som mål å ha en grønn bærekraftig utvikling med en konkurransedyktig økonomi og ressurseffektivitet (Manners & Murray, 2016, s. 194).

«Det globale Europa» har flere narrativer under seg slik som «taming globalisation» viser til at EU ville forsøke å håndtere globalisering med mer europeisk integrasjon og «fortress Europe» som enten beskriver beskyttelsen EU har over sin felles landbrukspolitikk eller narrativet om asyl- og immigrasjonspolitikk, Schengen-avtalen og Frontex (Manners & Murray, 2016, s. 196).

Manners og Murray sin narrative tilnærming til europeisk integrasjon har mye til felles med Rye (2022) sin fremstilling. Rye skriver at Manners og Murrays analyse gir innsikt i hvordan både institusjonelle aktører og andre aktører har forsøkt å gi en betydning til europeiske integrasjon. Likevel argumenterer Rye for at narrative om Den nye fortellingen (det nye narrative for Europa) er et mislykket narrativ som ikke ga et bilde på et inkluderende og tydelig EU-samarbeid som bare ble treffende for et fåtall. Dette er på grunnlag av at narrativet ble et resultat av komitéarbeid satt i gang av Europakommisjonen som hadde som mål å opprette et nytt narrativ om EU. Sluttproduktet endte opp med en manglende sammenheng og troverdighet, hvor hensikten skulle være er å flytte oppmerksomheten fra et EU preget av kriser til et EU hvor det er fokus på medlemslandenes felles kultur (Rye, 2022, s. 45).

Gilbert (2008) poengterer at hoved narrativene/fortellingene om europeisk integrasjon er preget av troen på at overnasjonalitet er et ønskelig ideologisk mål, samt at integrasjons historie tar utgangspunkt i de fremskrittene Europa har gjort for å nå dette målet. Våre oppfatninger og fakta som man selv «husker» kan endre seg over tid eller ved et eventuelt fokusskifte. Hvordan vi mennesker oppfatter og forstår EU, kan forandre seg

samsvarende med endringer og den politiske utviklingen i unionen. Samtidig er det også sant at akademiske begreper og fortellinger er med på å forme politikernes oppfatninger som igjen kan føre til at det påvirker deres handlinger (Gilbert, 2008, s. 659).

3 Teorigrunnlag – Diskursiv institusjonalisme

Diskursiv institusjonalisme (forkortelse DI), er den nyeste «ny-institusjonalismen» som kjennetegnes av en mer dynamisk tilnærming til endringer, og som gir innsikt i rollen til ideer og diskurs i politikk. DI skiller seg fra de tre eldre formene for ny-institusjonalisme, rational choice institusjonalisme (RI), historisk institusjonalisme (HI) og sosiologisk institusjonalisme (SI) (Schmidt, 2008, ss. 303,304). Schmidt adresserer en diskurs som et mer generisk begrep som ikke bare omhandler det materielle innholdet, men også de interaktive prosessene der ideer formidles. Det vil si at diskurs er ikke bare språket slik «tekster» eller ideer, men også preget av hvilken kontekst av hvor, når, hvordan og hvorfor noe ble sagt. Begrepet refererer ikke bare til strukturen til hva som sies eller hvor og hvordan det kommer frem, men også til aktørskap, ved at det sees på hvem som sa hva til hvem (Schmidt, 2008, s. 305).

Det er fire aspekter som kjennetegner DI; (i) den tar ideer og diskurser på alvor, (ii) plasserer ideer og diskurser i en institusjonell kontekst, (iii) ideer inn i en «meningskontekst», mens diskurser bygger på en «kommunikasjonslogikk», og det siste og viktigste aspektet er at (iiii) DI har en mer dynamisk tilnærming til endring, hvor ideer og diskurs overkommer hindringer som de eldre variantene med et mer ekvilibriumsfokus og statisk syn betrakter som umulige å overvinne. Likevel kan statsvitere som bruker DI ha ulike definisjoner og variasjon i hvordan de bruker begrepene ideer og diskurser (Schmidt, 2008, s. 304).

Schmidt poengterer at DI gir en enda større grad av innsikt i et område av politisk handling som statsvitere lenge har oversett (neglisjert), i hovedsak fordi de ikke har klart å gjøre rede for dette innenfor rammene av sine egne metodiske tilnærminger. Dette har ført til at flere av de større spørsmålene i politikken ikke bli svart på slik som ideenes rolle i konstitueringen av politisk handling, konstruksjonen og rekonstruksjonen av politiske interesser og verdier, og dynamikken i endringer i historie og kultur (Schmidt, 2008, s. 305).

Grunnen til at denne oppgaven har valgt å bruke DI er for å analysere de politiske dokumentene produsert av de ulike institusjonene innenfor EU. Dette fordi dokumentene har en betydning i hvilken tid og kontekst de er skrevet i. Strukturen og aktørskapet har også en innvirkning på hvordan dokumentene kommer frem. DI er dynamisk til endringer, derfor vil denne tilnærmingen være god å bruke for å se på hvordan EU som en utenrikspolitisk aktør har endret seg de siste 30 årene ved å se på milepælene mellom EU og Ukraina.

4 Metode –Innholdsanalyse av dokumenter

Grunnen til at oppgaven tar i bruk dokument/innholdsanalyse er for å kunne se hvordan EU som utenrikspolitiskaktør har valgt å stå frem i de ulike dokumentene som omhandler milepælene er avtaler mellom EU og Ukraina eller andre sentrale begivenheter i forholdet mellom de to partene, slik som policyer og strategier. Dokumentene som er lagt til grunn i analyse kapittelet er funnet frem gjennom litteraturstudier og nettsøk. Dokumentene er hentet fra EUR-lex som er en offisiell nettside opprettet av EU som gi tilgang til EUs lovgivninger og juridiske dokument, som gis ut i alle unionens 24 offisielle språk. Dokumentene ble lest på engelsk, men i analysedelen er det gjort en oversettelse av hva som ble skrevet i dokumentene til norsk på grunn av oppgavens språkvalg.

Milepælene i forholdet til EU og Ukraina

1. Partnerskap og samarbeidsavtalen fra 1994
2. Det Europeiske råds felles strategi fra 1999
3. Den europeiske naboskapspolitikken fra 2004
4. Assosiasjonsavtalen fra 2014
5. Ukrainas kandidatstatus fra 2022

Dokument/innholdsanalyse er en av tre hovedgrupper innenfor kvalitativ datagenereringsmetode, hvor de to andre gruppene er dybdeintervjuer og observasjonsstudier. I dokumentstudier brukes dokumenter som ikke nødvendigvis ble produsert for å være forskningsmaterieell (Tjora, 2021, s. 195). Innenfor de fleste forskningsprosjekter er det å benytte dokumenter som datamateriale elementært, enten ved å bruke det som bakgrunnsdata også kjent som sekundær- eller tilleggsdata, eller som empiri (Tjora, 2021, s. 196). Dokumentstudier er en forskningsmetode som kan generere empiriske data uten involvering av ikke-forskende deltakere, dette kalles for *ikke-påtrengende metoder* («unobtrusive methods») (Tjora, 2021, p. 195). Innenfor denne formen for kvalitativ innholdsanalyse kan alle typer dokumenter i prinsippet brukes (Grønmo, 2004, s. 187). Dokumentene kan både være casespesifikke, generelle, fra medier og forskningsdokumenter. De generelle dokumentene kan for eksempel omhandle politiske dokumenter og lovverk. (Tjora, 2021, s. 196). Normalt sett vil dokumentene ha et verbalt innhold, hvor det både kan være muntlig og skriftlig tekst hentet ut fra lydopptak, internett eller datafiler (Grønmo, 2004, s. 187). Det å ta i bruk allerede eksisterende dokumenter vil gi muligheten til å uthente informasjon om saksforhold basert på ulike formål ved bestemte/spesielle tider og steder (Tjora, 2021, s. 196).

Fremgangsmåten for datainnsamlingen innebærer at innholdet av dokumentene som tas i bruk i et forskningsprosjekt eller oppgave blir gjennomgått systematisk med hovedfokus på å finne den mest relevante informasjonen knyttet opp mot forholdene som skal studeres (Grønmo, 2004, s. 187). I tråd med Grønmo vil denne oppgaven gå systematisk

gjennom de ulike dokumentene for å forsøke å svare på hvordan EU beskriver og begrunner sin politikk rettet mot Ukraina, ved å se på hvordan EU sin politikk har vært over tid, samtidig å svare på hvordan den fremstår nå. De ulike aspektene ved datainnsamlingen er (i) forberedelser, (ii) gjennomføring og (iii) typiske problemer som kan oppstå (Grønmo, 2004, s. 188). I forberedelsene før datainnsamlingen kan starte er det viktigste punktet å oppklare hva som er fokus for datainnsamlingen. Det er problemstillingen for arbeidet som skal danne grunnlaget for hvilke data som er relevante å ta inn. Dette danner grunnlaget for to typer avklaringer som vil styre datainnsamlingen. Den første avklaringen omhandler prioriteringen av temaer, mens den andre omhandler valg av tekster (Grønmo, 2004, s. 189). På bakgrunn av narrativ tilnærming vil problemstillingen utgjøre hvilke tematikker som er gjennom gående i de ulike dokumentene, og grunnen til valg av tekster baserer seg på at det blir et klart standpunkt på hva EU vil formidle gjennom å bruke primærkilder produsert av EU.

Den systematiske gjennomgangen av tekstene som skal brukes i studien går under delen om gjennomføringen av datainnsamlingen. Innenfor dette aspektet er kildekritikk og kontekstuelle vurderinger helt sentralt. Vurderingen av kildekritikk skjer i den grad at forskeren må se på hvor tilgjengelig, relevant, troverdig og autentisk kildene som brukes er. Kontekstuelle vurderinger går ut på at teksten må ses i sammen med konteksten den er skrevet i for å kunne tolke og forstå innholdet. Ved å gjøre en slik handling vil man kunne se hvem eller hva tekstene representerer, og hvorvidt budskapet som kommer frem i teksten er preget av dens egen synspunkter eller om det er på vegne av en større gruppe, organisasjon eller intuisjon. Et annet viktig aspekt med slike typer vurderinger er å finne ut av hva tekstens hensikt er (Grønmo, 2004, s. 190). Ut ifra de kontekstuelle vurderingene fra Grønmo blir det tydelig hvem som representerer tekstene, nemlig EU og dermed vil deres narrativ preges av hvordan de har sett på deres forhold til Ukraina, samt hvordan verdensbildet har endret seg i løpet av de siste 30 årene.

Kategorisering av det mest relevante innholdet i tekstene som går ut på å vurdere og tolke innholdet i tråd med problemstillingen, samt at de ulike delene av innholdet vurderes sammenlignet opp mot hverandre, resulterer i muligheten for å identifisere fellestrekk mellom de ulike tekstelementene tatt i bruk i analysen og gruppere disse i samme kategorier (Grønmo, 2004, s. 191). Typiske problemer som kan oppstå under datainnsamlingen er reaktivitet, forskerens perspektiv og forskerens kildekritiske forståelse er begrenset. Dette kan være til at studiens relevans, fruktbarhet og tolkning (Grønmo, 2004, . 192). Svakheter med valgt metode i henhold til denne oppgaven, er at dokumentene som analyseres er skrevet av ulike EU institusjoner, som kan føre til at tolkningen og perspektivene som gjennspeiles i analysen egentlig ikke tilsvarer EU som en helhet. I utvelgingsprosessen av dokumenter var det umulig å forholde seg konstant til én institusjon gjennom alle milepælene. På den andre siden er en styrke i bruken av innholdsanalyse av dokumenter i denne oppgaven er at det får frem EUs perspektiver, likevel kan forfatteren av denne oppgaven legge føringer på hva som er de viktigste aspektene i dokumentene som skal analyseres.

Fremgangsmåten i analysen er å ta for seg hver av milepælene separat hvor det på hver enkelt milepæl vil bli sett på tre ulike faktorer i lys av oppgavens problemstilling; (i) i

hvilken sammenheng/kontekst skjer de i, (ii) hva går samarbeidet ut på (innholdet), og (iii) hvordan/hvorfor begrunnes samarbeidet i de ulike milepælene. Det er viktig å huske på at i denne oppgaven blir EU sett på som en helhetlig aktør når oppgaven skal svare på problemstillingen som er: *Hvordan har EUs politikk ovenfor Ukraina endret seg fra 1994-2022, og hva forteller den om EU som utenrikspolitisk aktør?*

5 Analyse – Milepæler

5.1 Partnerskap om samarbeidsavtalen fra 1994

Partnerskap og samarbeidsavtalen mellom EU og Ukraina som ble inngått 14 juni 1994 av ministerrådet var en erstatning for handel og samarbeidsavtalen fra 1989 som var en avtale som angikk Sovjetunionen og EU, hvor Ukraina på det tidspunktet var underlagt Sovjetunionen. Den nye avtalen vektlegger viktigheten av demokratiske verdier, overholdelse av menneskerettighetene og markedsøkonomi. På sikt ble det lagt opp til at Ukraina skulle ta del i et fremtidig frihandelsområde gjennom avtalen (European Commission, 1994). Partnerskap og samarbeidsavtalen tredde i kraft 1. mars 1998 (Sologoub, 2022, s. 219).

Det var viktig å utvikle samarbeidsforbindelser for EU, med Unionens medlemsland og Ukraina på bakgrunn av et delt verdigrunnlag ifølge EU. Hovedmålene med PSA var i) å ha et egnet rammeverk for politisk dialog mellom avtalepartnerne, som på sikt ville være med på å bygge tettere politiske relasjoner, ii) fremme handel og investering som ville bidra til en bærekraftig utvikling, iii) å få skapt en basis for gjensidig samarbeid innenfor teknologi, finans, økonomisk, sosialt og kultur, og iii) få støttet opp under demokratiseringen av Ukraina, utviklingen og overgangen til en ukrainsk markedsøkonomi. Grunnlaget for partnerskapet med Ukraina var styrkingen av politiske og økonomiske friheter (European Communities, 1998).

I dokumentet kom det fram at Ukraina selv ønsket å opprette et tettere samarbeid med de europeiske institusjonene. Avtalen ville ifølge EU føre til et bredere samarbeidsområde mellom Ukraina, EU og dens medlemsland særlig i integreringen i det internasjonale handelssystemet. Flere ganger nevnes ordet markedsøkonomi, hvorav EU oppfordret Ukraina til å etablere en markedsøkonomi og gå bort planøkonomien som hadde styrt landet over en lengre periode (European Communities, 1998).

Innenfor saker som baserte seg på politiske dialogen mellom partene ville avtalen gi grunnlag for å etablere sterkere politiske relasjoner som ville sikre deres felles interesser. Dette ville føre til at den internasjonale og europeiske sikkerheten og stabiliteten ble opprettholdt så lenge Ukraina klarte å ivareta demokratiske prinsipper, slik som menneskerettigheter og etablering av flerpartisystem med frie demokratiske valg (European Communities, 1998).

5.2 Det Europeiske råds felles strategi fra 1999

10. Desember 1999 godkjente Det europeiske råd en EUs felles strategi (ERFS) for Ukraina hvor formålet var å styrke det strategiske partnerskapet mellom Ukraina og EU (Sologoub, 2022, s. 219). Visjonen EU la til grunn i ERFS var partnerskapet til Ukraina,

hvor det europeiske rådet understreket at unionen og Ukraina delte felles verdier og interesser. Flere ganger igjennom strategidokumentet blir det nevnt at ERFs er forankret i det som allerede står i PSA. Det vises til at PSA var en betydelig innvirkning og har skapt et sterkere samarbeid mellom aktørene, dette skyldes i stor grad at Ukraina var den første nye selvstendige staten som signerte en slik type avtale. Det europeiske rådet uttalte at beste for EU sin del var at Ukraina forholdte seg som et vellykket, stabilt og sikret land. I dokumentetstrategien/ERFS kommer det frem at det strategiske partnerskapet skulle føre til «fortsettelsen av fremveksten av et stabilt, åpent og pluralistisk demokrati i Ukraina», «samarbeid med Ukraina for å opprettholde stabilitet og sikkerhet i Europa og resten av verden» og «økonomisk, politisk og kulturelt samarbeid med Ukraina, samt samarbeid innenfor retts- og innenrikssaker» (European Council, 1999).

Det er tre hovedmål det europeiske råd definerer med strategien; (i) støtte til den demokratiske og økonomiske overgangsprosessen i Ukraina, (ii) Sikre stabilitet og sikkerhet og møte felles utfordringer på det europeiske kontinentet og (iii) støtte til styrket samarbeid mellom Ukraina og EU i forbindelse med EU-utvidelsen (European Council, 1999).

Det som ble lagt i det første hovedmålet var etablering av et flerpartisystem hvor det skulle være vedtatt en parlamentarisk grunnlov. Der EU anbefalte Ukraina å danne politiske institusjoner som bar preg av åpenhet og et demokratisk bakteppe, samt pressefrihet. Både de økonomiske og de sosiale reformene Ukraina skulle gjennomføre var noe EU kom til å støtte. Dette særlig med de reformene som omhandlet det økonomiske, strukturelle og administrative aspekter. EU oppfordret landet til å bygge opp sin markedsøkonomi gjennom et reformprogram med Det internasjonale pengefondet. Hvis ikke Ukraina ville klart å styre unna en svak demokratisk styring og korrupsjon i landet ville dette føre til en svekkelse i landets økonomiske rykte (European Council, 1999).

Utformingen av hva som står i det andre hovedmålet preges av Ukrainas geografiske standpunkt og viktigheten av å anerkjenne hvor viktig landet er i dens region. Landet ligger i krysningspunkt mellom nord-sør og øst-vest aksene, dette fører til Ukrainas geopolitiske situasjon er svært unik, i motsetning til andre europeiske land. Atomvåpen sikkerhet var særlig viktig, derfor var det avgjørende at EU og Ukraina ville få en sterkere politisk dialog som var sammenhengende og operativ. Kjernivåkonvensjonene sine forpliktelser var noe EU oppfordret landet til å oppfylle (European Council, 1999).

Det tredje hovedmålet viser til EUs støtte til ukrainsk integrasjon både i den europeiske samt den internasjonale verdens økonomien. EU oppfordrer til at landet skulle gå fullt inn for handel og investeringer som ligger til grunn i PSA, samt at de burde ratifisere bilaterale investeringsbeskyttelses avtaler med unionens medlemsland. Samarbeid med medlemsland er noe EU ser på som viktig for Ukrainas del for å kunne utvikle sterke regionale og grenseoverskridende avtaler (European Council, 1999).

5.3 Den europeiske naboskapspolitikken fra 2004

Det skjedde et skifte i hvordan forholdet mellom Ukraina og EU var i 2004/2005. Fram til 2004 var forholdet i stor grad preget av de utenrikspolitiske områdene og områdene som omhandlet innenrikspolitikk og politikktutforming var mye mindre relevant. Fra og med 2005 har «europeisk integrasjon» vært med på å prege hvordan EU forholder seg til Ukraina, med Den europeiske naboskapspolitikken (ENP) ble det mye større fokus på innenrikspolitiske spørsmål (Wolczuk, 2008, s. 87).

I 2004 oppsto det en rekke protester og politiske handlinger som det ukrainske folk uttrykte mot det korrupte og ineffektive lederskapet i landet. Dette blir omtalt som Oransjerevolusjonen. Presidentvalget i 2004 ble beskyldt for å være preget av valgfusk (Raik et al., 2024, s. 43; Wolczuk, 2008, s. 98). I etterkant av Oransjerevolusjonen i Ukraina var det nye eliter som kom til makten i Ukraina med et sterke engasjement for Europa, og med dette fulgte landet en reformpolitikk som sto i tråd med EUs retningslinjer (Wolczuk, 2008, s. 87). ENP ble et grunnlag for hvordan EU fremmet dens «normative makt» for å skape endringer i nasjonale strukturer og politikk i nabolandene (Wolczuk, 2008, s. 116).

Visjonen for den europeiske naboskapspolitikken var involvering av landene rundt EUs ytterligere grense som delte de samme fundamentale verdiene og målene unionen hadde. ENP hadde som mål å inngå samarbeid som ville knytte tettere bånd med landene som igjen ville føre til regional, økonomisk og politisk integrasjon (Commission, 2004, ss. 4,5).

Partner og samarbeidsavtaler og Assosiasjonsavtalen ligger til grunn for den europeiske nabopolitikken med deres nye naboer, for Ukraina sin del var det bare PSA som hadde en innvirkning på deres avtale gjennom ENP siden deres assosiasjonsavtale ikke ble skrevet under før i 2014. I selve dokumentet står det ingenting direkte om hvilke spesifikke og konkrete politikker det innebærer for Ukraina, strategien fra Kommisjonen viste til de overordnede områdene politikken skulle virke. Samt at det kom frem at ENP ville være ulikt for hvert land som tok del i denne politikken (Commission, 2004, ss. 2,7). Dette fordi landene hadde ulike geografiske lokasjoner, økonomisk og politisk situasjon, relasjonen til EU og eventuelle tidligere avtaler inngått med unionen (Commission, 2004, s. 8).

ENP hadde som mål for de nye naboene å styrke stabilitet, sikkerhet og velvære, slik som EU gjorde med de nye medlemslandene som ble med etter EU-utvidelsen i 2004. EU var opptatt av at det ikke skulle oppstå et stort gap mellom det ekspanderende EU og deres nye naboer. ENP ble på grunnlag av dette brukt til å sikre kulturelle, økonomiske, politiske og sikkerhetsmessige samarbeidsområder som ga naboene mulighet til å delta i forskjellige EU aktiviteter (Commission, 2004, s. 2). Ifølge EU ville ENP potensielt sett føre til en bedring innenfor politiske og sosiale forhold i nabolandene til unionen (Commission, 2004, s. 14).

I dokumentet kommer det frem at utviklingen av forholdet mellom EU og hvert enkelt land baserer seg på i hvor stor grad landene klarer å opprettholde sine forpliktelser til EU om felles verdier, samt viljestyrken og kapasiteten til gjennomføringsevnen til avtalte prioriteringer. Med ENP ville det eksisterende samarbeidet til EU og partnerland få nye politikker og verdier som ville føre til EUs utenrikspolitiske mål ville få større støtte og fremmes av flere land, i en retning som gikk mot en større grad av integrasjon, effektivisering og oppgradering av politisk samarbeid med partnerland og med fokus på at eksisterende avtaler ble gjennomført. De to overordnede områdene handlingsplanene i ENP forpliktet seg til var; i) bestemte mål innenfor utenriks- og sikkerhetspolitikk samt felles verdier mellom partnerlandene landene og EU var sentrale og, ii) partnerlandene ville bringes nærmere EU innenfor flere (Commission, 2004, ss. 8,9).

EU uttrykte at hensikten bak ENP ikke skulle være å opprette nye organer eller organisasjoner, men heller at man fokuserte på allerede eksisterende enheter og forbedre disse (Commission, 2004, s. 21).

5.4 Assosiasjonsavtalen fra 2014

29. November 2013 nektet president Viktor Yanukovych å signere Assosiasjonsavtalen (AA) på NATO-toppmøtet i Vilnius etter insistering fra Russland. Dette resulterte i at Euromaidan-protestene begynte, også kalt for verdighetsrevolusjonen (Sologoub, 2022, s. 219). Ukraina slet på dette tidspunktet med store problemer, landet var preget av dårlig økonomi, korrupsjon og oligarkene hadde alt for stor makt, samt at Russland brukte deres utfordringer til å skaffe seg en større innflytelse over Ukraina når det kom til politiske og økonomiske aspekter. AA ble sett på som en av løsningene til de store problemene Ukraina sto fremfor. Med denne avtalen ville Ukrainas økonomi knyttes opp til det europeiske markedet og at det ville være mulig å få lån fra Verdensbanken som ville gjøre det lettere for landet å gjennomføre økonomiske reformer (Hansen, 2022, s. 56). Flere ukrainere var svært positive til assosiasjonsavtalen siden dette ga et håp om at avtalen ville styrke den ukrainske rettstaten og hindre korrupsjon i en større grad (Færseth, 2014, s. 14).

Russland ville motarbeide Ukrainas ønske om en større tilnærming til Europa. Russland ville ha Ukraina med i sin eurasiske tollunion sammen med Belarus og Kasakhstan. Denne unionen bar preg av likheter til EU hvor det var fri flyt av varer, tjenester og arbeidskraft (Færseth, 2014, s. 14). Ukraina ble stående i et veiskille, enten assosiasjonsavtalen med EU eller den eurasiske tollunionen med Russland for det var ikke mulighet for at de kunne være med i begge avtalene. Russland økte presset på Ukraina ved at de stoppet import av ulike ukrainske som til slutt eskalerte til at det nærmest var en full handelsblokade (Hansen, 2022, s. 56). Likevel ble Assosiasjonsavtalen ratifisert av Ukraina 16. september 2014 på bakgrunn ved at den politiske delen av avtalen ble signert av statsminister Arsenij Jatsenjuk i mars og den økonomiske delen ble signert av president Petro Porosjenko i juni samme år (Sologoub, 2022, s. 219). AA kan sees på som en sentral faktor for Russland annektering av Krim (Raik et al., 2024, s. 40).

Ukraina er et land som har en delt felles historie og ett delt verdsett med EUs medlemsstater. Disse verdiene var tanken om demokrati, overholdelse av menneskerettigheter, en operativ rettstat og grunnleggende friheter. Dette var grunnpilarene for AA og derfor ville EU opprette en slik avtale.

For at avtalen skulle kunne være gjeldene var Ukraina avhengig av og vise fremskritt og resultater innenfor den politiske assosieringen ved å ha overenstemmelser med EU innenfor både politiske, økonomiske og juridiske områder, samt resten av grunnpilarene. EU ville støtte reformer som landet ville gjennomføre både politiske, institusjonelle, juridiske og sosioøkonomiske. Reformene ble sett på som nødvendige for en vellykket avtale (Official Journal of the European Union, 2014).

I dokumentet står det at det trengs ett tettere samarbeid på både regionale, bilaterale, multilaterale og internasjonale spørsmål. Samt legge til rette for samarbeid på andre områder av felles interesse for partene. Styrking av fred og sikkerhet gjennom rammene til Europarådet, EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP) (deriblant den felles sikkerhets- og forsvarspolitikk (GSFP)), samt FN. Ved å inngå en assosiasjonsavtale ville dette føre til en gradvis integrering av Ukraina inn i EUs indre marked, samt at de ville opprette ett dypt og omfattende frihandelsområde. EU ville støtte Ukraina i overgangen til å få en fungerende markedsøkonomi ved hjelp av å styrke de økonomiske- og handelsforbindelsene EU og Ukraina hadde sammen (Official Journal of the European Union, 2014).

På bakgrunn av at «Ukraina legger stor vekt på sin europeiske identitet» og «den sterke folkelige støtten i Ukraina til landets europeiske valg» ville EU ønske landets europeiske ambisjoner velkommen. Sammen ville EU og Ukraina gå skulder ved skulder for å skape et stabilt demokrati og markedsøkonomi i Ukraina. Et viktig aspekt ved Assosiasjonsavtalen var politisk dialog mellom partene. Ukraina ville få ta en større del innenfor det europeiske sikkerhetsområdet. Styrke samarbeidet og fremme internasjonal sikkerhet, stabilitet og å oppnå fred på det europeiske kontinent. Samt respektere og opprettholde demokratiske prinsipper, rettstaten og menneskerettigheter lå til grunn innenfor de politiske dialogene. En annen sentral del av avtalen var å fremme ideene om uavhengighet, suverenitet, territoriell integritet og grensers ukrenkelighet (Official Journal of the European Union, 2014).

Forpliktelser med avtalen som var krav som måtte oppfylles var i) Energifelleskapstraktaten – styrke og fremme energisikkerheten ved å bruke nye energikilder, ii) Styrke dialogen om solidaritet, gjensidig tillit, og samarbeid om migrasjon, asyl og grenseforvaltning og iii) Styrke samarbeidet om miljøvern, grønn økonomi og bærekraftig utvikling. En annen forpliktelse ved denne avtalen var at Ukraina måtte ta del i bekjempelsen av spredningen av masseødeleggelsesvåpen, ved å ta del i samarbeid om nedrustning og rustningskontroll (Official Journal of the European Union, 2014).

5.5 Ukrainas kandidatstatus fra 2022

1. mars 2022 talte president Zelenskyy i Europaparlamentet hvor han oppfordret medlemsland til å vise sin lojalitet til Ukraina, og sa Ukraina «gir bort sine beste folk for et ønske om å bli behandlet som likeverdige» (Walker, 2024, s. 11). På slutten av Versailles toppmøtet 11.mars hvor både presidentene av kommisjonen og rådet var med på å love i en uttalelse at de ville støtte Ukraina i arbeidet med å oppnå EU-medlemskap (Walker, 2024, s. 17). EU og resten av Europa innførte en rekke sanksjoner rettet mot Russland, som understreker enda sterkere at de er på side med Ukraina. 23. juni samme år fire måneder etter Russland gikk til angrep, godkjente EU den ukrainske søknaden om å la de få bli et kandidatland (Walker, 2024, s. 33).

EU var/er opptatt av Ukrainas politiske uavhengighet, territoriale integritet og suverenitet. Derfor er det ikke noe annet alternativ for unionen å se bort fra Ukraina som land med mulig kandidatstatus da Russland startet sin ulovlige angrepskrig mot Ukraina. Det ligger i EUs interesse et sterkt, stabilt og forent EU, Ukraina som et kandidatland er en geostatisk investering. Europaparlamentet ba Rådet og Kommisjonen om å etablere en mer betydelig og strukturert politisk dialog med potensielle kandidatland. Hvor målet var å fremdrive en ytterligere økonomisk integrasjon, samt gradvis inkludering i EUs institusjonelle arbeid når det var aktuelt (European Parliament, 2022).

Europaparlamentet resolusjon bærer et tydelig preg av at Ukraina skal være del av den europeiske familien. Hvor det ble utalt at Ukraina forsvare den europeiske sikkerheten og dens prinsipper i krigen mot Russland. Videre i dokumentet argumenterer EU for at Ukraina har i en årrekke bevisst valgt å støtte opp under landes europeiske retning og støtte opp under europeiske verdier og prinsipper. På bakgrunn av disse ambisjonene ville Europaparlamentet ønske Ukraina og de andre kandidatlandene velkommen til å få opprettholdt sine gode europeiske naboforbindelser, som kunne føre til tettere samarbeid. Samt EU at de anerkjente landenes ønske om å leve i frie, fredelige demokratiske land (European Parliament, 2022).

Likevel kommer det frem at selv om Ukraina har fått godkjent sin kandidatstatus er det ingen «fast-track» prosess for å få innvilget et fullverdig medlemskap. For å oppnå medlemskap må et land oppfylle visse krav slik som København-kriteriene, EUs regelverk (acquis) og gjennomføring av reformer. På grunn av dette oppfordres myndigheten i Ukraina av EU å innfri disse kriteriene så raskt som overhodet mulig. EU oppfordrer også medlemslandene sine til å ta del i den fremtidige utvidelsesprosessen med kandidatlandene og at de skaper en tilknytning til de landene som på sikt ønsker å bli en del av den europeiske familien (European Parliament, 2022).

6 Diskusjon

Etter å ha gått systematisk gjennom de fem milepælene vil denne oppgaven begrunne for fire narrativ som har preget EU som en aktør opp mot Ukraina. Disse er økonomisk-, demokratisk-, samarbeids- og geopolitisk/freds narrativer. Valget om å slå sammen et geopolitisk og fredsnarrativ er på bakgrunn av hvordan oppgaven oppfatter EUs fremstilling av de ulike milepælene. Ut ifra analysen vil oppgaven argumentere for at et geopolitisk narrativ har som mål å opprettholde fred, noe som ikke gjør det nødvendig å ha to separate narrativer. Det geopolitiske narrative som oppgaven har identifisert på bakgrunn av analysen har hentet inspirasjon fra Manners and Murrays «nobelnarrativ». Det kan dras linjer til hva EU har gjort i de siste årene for å hindre Russlands aggresjon rettet mot Ukraina som har ført til at Europa/ EU har stått frem som en konfliktløser og frelser, som er likt situasjonen unionen sto ovenfor da Berlinmuren falt, det ble da usikkerheter om hva som ville skje fremover i europeisk sammenheng.

Diskusjonen er bygd opp slik at det er et avsnitt til hver milepæl og avsnitt om den tidligere forskningen som er redegjort for i kapittel 2. Her vil det komme frem at det er ikke bare et spesifikt narrativ som kan svare på problemstillingen: *Hvordan har EUs politikk rettet mot Ukraina endret seg fra 1994-2022, og hva forteller den om EU som utenrikspolitisk aktør?* EU som utenrikspolitisk aktør har i stor grad vært preget av å være en forkjemper for demokrati og fred, men i senere tid også blitt preget av endringene i verden som har ført til at det har blitt et større fokus på geopolitikk.

På bakgrunn av analysen vil oppgaven argumentere for at det er to narrativ som preger Partnerskap og samarbeidsavtalen, et økonomisk og et demokratisk narrativ. Aspektet ved å integrere Ukraina i ett større økonomisk felleskap med Europa og resten av verden står sterkt i denne avtalen, ved at det skulles etableres en ukrainsk markedsøkonomi som ville føre til at landet kunne ta en del i det internasjonale handelssystemet. I tillegg til at avtalen legger opp til at Ukraina på sikt skulle kunne delta i et fremtidig frihandelsområde. Det demokratiske narrative vil begrunnes av inspirasjon hentet fra Manners and Murrays «det nye narrative for Europa» ved oppgaven vil spinne videre på «det nye narrative om menneskerettigheter og demokrati». Nemlig fordi en stor andel av avtalen baserer seg på demokratiseringen av Ukraina, samt at EU i stor grad viser til hvor like Ukraina og EU kan være. Landene deler felles verdier, både om demokrati og menneskerettigheter. PSA nevner ingenting om ukrainsk medlemskap på dette tidspunktet. EU som en utenrikspolitisk aktør i denne historiske konteksten kan sees på som en dialogbærer for deres egne medlemsland slik at de kunne utvikle tettere bånd med Ukraina.

Det europeiske råds felles strategi var sterkt forankret i PSA som fører til at det argumenteres for at et økonomisk og demokratisk narrativ preger denne milepælen også. Likevel kommer det et nytt aspekt frem i denne strategien som ikke var til stede før nemlig snakk om sikkerhet og stabilitet på det europeiske kontinent. Her vil oppgaven

argumentere for at det nye narrative som preger strategien er et geopolitisk narrativ. Dette på grunn av hvordan det andre hovedmålet i strategien begrunnes av EU, som er Ukrainas geografiske plassering samt dra inn dialog om kjemiske våpen.

Lik som i strategien over ligger også PSAen til grunn for hvordan den europeiske naboskapspolitikken ble utformet, som fører til at narrative i stor grad blir lik. ENP gir likevel ett tydeligere fokus på innenrikspolitiske forhold, det sees i større grad på hvordan de ulike nabolandene og EU, samt medlemslandene kunne opprettholde og legge vekt på et samarbeidsnettverk. Derfor vil oppgaven argumentere for at her kommer det inn et nytt narrativ om samarbeid. Samarbeid ville sikre EUs relasjoner til dens naboer, men hvor godt samarbeidet vil ende opp å være er opp til hvor godt de respektive landene klarer å opprettholde sine forpliktelser til EU. ENP var et massivt steg for europeisk integrasjon, flere land kom nærmere på EU. I tillegg til at hovedfokus for avtalen kan sees i lys av narrativ om samarbeid, bærer politikken også preg av et geopolitisk narrativ. Ved å få flere land som samarbeider rundt sikkerhetspolitikk og utenrikspolitiske mål, vil unionens politiske makt på disse områdene og virke mer truende for eksterne trusler, som for eksempel kan sees på i oppgavens sammenheng som Russland.

Assosiasjonsavtalen ble sett på som EUs store løsning på utfordringene Ukraina sto fremfor. Avtalen preges også av et geopolitisk narrativ med et samarbeids aspekt, hvor EU vil kunne sees på som en konfliktløser i den grad at de selv mente at de kunne løse de store problemene Ukraina sto i på dette tidspunktet. Regionale, bilaterale og multilaterale samarbeidsavtaler ville sikre fred og sikkerhet i Europa. Det økonomiske narrative kommer her i større grad tilbake ved at Ukrainas økonomi skulle knyttes opp mot det europeiske markedet og verdensbanken. I tillegg preges avtalen av det demokratiske narrative siden EU understrekte viktigheten av den delte felles historien mellom partene, samt overholdelse av grunnleggende rettigheter og demokratiske prinsipper. Selv om EU selv så på denne avtalen som en av løsningene til Ukraina ved at de så på seg selv som en konfliktløser kan dette ha virket i motsatt retning. Dette fordi forholdet mellom Ukraina og Russland har bare forverret seg siden EU valgte å integrere Ukraina i en europeisk modell.

I det siste dokumentet som ble analysert som omhandler Europaparlamentets godkjenning søknaden om å bli et kandidatland er det tydelig at det er et geopolitisk narrativ som preger deres fremstilling av det spente situasjonen Europa sto ovenfor. «Det ligger i EUs interesse å sterkt, stabilt og forent EU, Ukraina som et kandidatland er en geostatisk investering» denne setningen hentet ut fra dokumentet understreker at fokuset til EU i større grad er basert seg på geopolitiske aspekter. Det er ikke bare det geopolitiske narrative som kommer frem i dette dokumentet. Det økonomiske og samarbeidsnarrative kommer også til uttrykk. Ved at avtalen ville føre til ytterligere økonomisk integrasjon og at EUs medlemsland ble oppfordret til å ta del i inkluderingen av Ukraina i den europeiske familien.

For å trekke inn den tidligere forskningen oppgaven tar for seg i kapittel to. Vil oppgaven argumentere for at Manners and Murrays seks narrativ baserer seg på ser på EUs integrasjon ut ifra et større rammeverk over en lengre tidsperiode. Likevel har denne oppgaven vist at flere av deres narrativ også kan sees i sammenheng med narrativ denne oppgaven redegjør for som er rettet mot Ukraina de siste 30 årene, sånn som «nobelnarrativ» og «det nye narrative for Europa». Ferreira-Pereira begrunnet for at EUs politikk rettet mot Ukraina kan tolkes som overfladisk, hvor man unngår diskusjonen om fullt medlemskap. Ut ifra analysen kan denne påstanden argumenters for at stemmer i større grad i de tidligere milepælene. Dette fordi EU i sine dokument bruker ordet «oppfordre(r)» i mye større grad å legge ansvaret på den ukrainske gjennomføringsevne i de ulike dokumentene. Likevel er det viktig å ta i betraktning at deres tolking er fra 2015 og mye har skjedd siden den gang i forholdet mellom EU og Ukraina. Etter at krigen brøt ut ser man et tydeligere preg i den siste milepælen at integrasjonsaspektet bare har blitt tydeligere og at Ukraina som medlemsland er noe som ligger i kortene for fremtiden.

7 Konklusjon

EU som en utenrikspolitisk aktør gjennom de siste 30 årene har vært sterkt preget av den russiske aggresjonen rettet mot Ukraina. For å svare på problemstillingen: *Hvordan har EUs politikk rettet mot Ukraina endret seg fra 1994-2022, og hva forteller den om EU som utenrikspolitisk aktør?* har denne oppgaven anvendt teorien diskursiv institusjonalisme og metoden innholdsanalyse av dokumenter for å identifisere hvordan de ulike milepælene har preget den narrative tilnærmingen EU har hatt ovenfor Ukraina. Ukrainas valg om å gå i en europeisk retning og ta del i den europeiske integrasjonen har ført til at EU også må ha måttet endre sin rolle som aktør. Etter å ha analysert og diskutert de ulike milepælene og identifisert hvilke narrativ som passer best for hver av milepælene vil oppgaven konkludere med at EU som en utenrikspolitisk aktør har endret seg fra å være fokusert på økonomiske og demokratiseringsspørsmål over til en aktør som i større grad prioriterer geopolitikk, hvor sikkerhet og stabilitet står mer sentralt i Uniones avtaler med Ukraina.

Forhandlingene og samarbeidet mellom EU og Ukraina har nå blitt enda tettere og sammenfattet på bakgrunn av den siste milepælen og fremgangen av forhandlingene som på sikt vil føre til at landet klarer å gjennomføre påkrevde reformer, samt EUs regelverk, institusjoner og forpliktelser. Nåtidens EU har tydelig blitt en utenrikspolitisk aktør som baserer sin politikk rettet mot Ukraina med geopolitisk agenda. På tross av at det kan argumenteres for at EU har hatt et markant skifte i sine utenrikspolitiske prioriteringer siden eskaleringen av Russlands aggresjon og krig mot Ukraina, er det tydelig at de økonomiske prioriteringene fortsatt også står sentralt.

Det økonomiske narrativ har tydelig preget alle milepælene. I PSAen fra 1994, kommer det tydelig frem at for at Ukraina skulle kunne være en del av partnerskapet til EU måtte det skje endringer i deres økonomiske utvikling, for å kunne gå i takt med EU var det beste for Ukraina å få en markedsøkonomi som ville gjøre det lettere å ta del i verdensøkonomien. Den økonomiske integrasjonen blir sterkere fra hver milepæl ved dokumentene som analyseres er forankres i hverandre, slik at ERFs fra 1999 og ENP fra 2004 var forankret i PSA fra 1994. EU som en aktør legger demokratiske prinsipper til grunn for samarbeidet med Ukraina. Alle milepælene har bært av at Ukraina var avhengig av å opprettholde disse prinsippene for at det skulle være et velfungerende samarbeid gjennom demokratiske og sosiale reformer. EU har også i stor grad spilt på at det finns en felles delt historie og verdier delt mellom unionen og Ukraina. Samt at EU også har lagt vekt på i de ulike dokumentene at EUs medlemsland måtte ta en del i å integrere Ukraina inn i det europeiske fellesskapet, slik at EU blir stående som en sterk samlet enhet som skal stå sammen i den europeiske integreringen av Ukraina.

Referanser

Primærkilder

Commission (2004). Communication from the Commission - European Neighbourhood Policy - Strategy paper. Hentet fra <https://eur-lex.europa.eu/>

European Communities (1998). Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, and Ukraine. Hentet fra <https://eur-lex.europa.eu/>

European Council (1999). CFSP: European Council Common Strategy of 11 December 1999 on Ukraine. Hentet fra <https://eur-lex.europa.eu/>

European Parliament (2022). Candidate status of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia. Hentet fra <https://eur-lex.europa.eu/>

Official Journal of the European Union (2014). Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. Hentet fra <https://eur-lex.europa.eu/>

Litteratur

- Bouza García, L. (2017). Introduction: a narrative turn in European studies. *Journal of contemporary European studies*, 25(3), 285-290.
<https://doi.org/10.1080/14782804.2017.1348341>
- European Commission. (1994, 21.06.1994). *EU/Ukraine Partnership and Cooperation Agreement*. European Commission. <https://cordis.europa.eu/article/id/2672-euukraine-partnership-and-cooperation-agreement>
- Ferreira-Pereira, L. C., & Vieira, A. V. G. (2015). Ukraine in the European Union's Partnership Policy: A Case of Institutionalized Ambiguity. *European politics and society (Abingdon, England)*, 16(2), 143-158.
<https://doi.org/10.1080/23745118.2014.981949>
- Færseth, J. (2014). *Ukraina : landet på grensen*. Humanist.
- Gilbert, M. (2008). Narrating the Process: Questioning the Progressive Story of European Integration. *Journal of common market studies*, 46(3), 641-662.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2008.00795.x>
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforl.
- Hansen, A. (2022). *Ukraina : historien, menneskene, krigen*. Kagge forlag.
- Klymenko, L. (2020). The role of historical narratives in Ukraine's policy toward the EU and Russia. *International politics (Hague, Netherlands)*, 57(6), 973-989.
<https://doi.org/10.1057/s41311-020-00231-x>
- Manners, I., & Murray, P. (2016). The End of a Noble Narrative? European Integration Narratives after the Nobel Peace Prize. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 54(1), 185-202. <https://doi.org/10.1111/jcms.12324>
- Raik, K., Blockmans, S., Osypchuk, A., & Suslov, A. (2024). EU Policy towards Ukraine: Entering Geopolitical Competition over European Order. *The International Spectator*, 59(1), 39-58. <https://doi.org/10.1080/03932729.2023.2296576>
- Rozmaritsyna, N. (2023). PERSPECTIVE OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN UNION: STATE OF DEVELOPMENT AND NEW CHALLENGES. *Journal of Public Administration, Finance and Law*(28), 398-408.
<https://doi.org/10.47743/jopaf1-2023-28-31>
- Rye, L. (2022). *En kort introduksjon til EUs historie* (1. utgave. ed.). Cappelen Damm akademisk.
- Schmidt, V. A. (2008). Discursive Institutionalism: The Explanatory Power of Ideas and Discourse. *Annual review of political science*, 11(1), 303-326.
<https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.11.060606.135342>
- Sologoub, I. (2022). Ukraine's EU Integration: A Long Way Home. *Inter economics*, 57(4), 218-224. <https://doi.org/10.1007/s10272-022-1066-1>
- Tjora, A. H. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utgave. ed.). Gyldendal. Utenriksdepartementet. (u.å). *Meld. St. 8 (2023-2024) Nansen-programmet for Ukraina* Regjeringen.no Retrieved 07.05.2024 from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20232024/id3023633/?ch=2>
- Walker, N. (2024). Conflict in Ukraine: A timeline (current conflict, 2022-present) [Research Briefing]. 92. Retrieved 18.03.2024, from <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9847/CBP-9847.pdf>
- Wolczuk, K. (2008). *Ukraine and its relations with the EU in the context of the European Neighbourhood Policy*. E. U. I. f. S. S. (EUISS).
<https://www.jstor.org/stable/resrep07049.7>

